

Návrh MPSV na změnu zápočtu náhradních dob pojištění

Hodnotit nepříspěvkové doby vazbou na všeobecný vyměřovací základ (VVZ)

Jde o naplnění řešení, které mělo být součástí II. eDR (jako platby za náhradní doby), ale asi i z důvodu ne úplně plného pochopení záměru bylo opuštěno.

Z á s a d a

(nahrazení vyloučených dob pro stanovení osobního vyměřovacího základu fiktivním příjmem)

Pro účely stanovení osobního vyměřovacího základu se vyloučené doby nahrazují „fiktivním“ příjmem (úprava § 16 zák. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění). Fiktivní příjem činí 40 % všeobecného vyměřovacího základu s výjimkou dob uvedených v odst. 4 písm. ..., kde je stanoven ve výši 80 % všeobecného vyměřovacího základu.

Odůvodnění

Základní důchodové pojištění zná institut náhradních dob pojištění, tj. dob, za které není placeno pojistné, ale jsou získávána důchodová práva. Okruh těchto náhradních dob je poměrně rozsáhlý a zahrnuje např. dobu péče o dítě do 4 let věku, dobu nezaměstnanosti či dobu péče o bezmocnou osobu.

Při výpočtu důchodu se tato doba krátí na 80 % s výjimkou doby péče o dítě do 4 let věku a doby péče o závislou osobu. Smyslem tohoto krácení je zvýhodnit dobu pojištění z důvodu výdělečné činnosti oproti náhradní době pojištění.

Je – li náhradní doba pojištění získána v tzv. rozhodném období, z něhož se zjišťují příjmy pro výpočet důchodu, potom se pro účely stanovení osobního vyměřovacího základu tato doba vylučuje, tzn., že neovlivňuje výše osobního vyměřovacího základu, které je v takové situaci určen pouze příjmy za období mimo náhradní doby pojištění. Tento fakt vede k tomu, že se náhradní doba (i stejná trvající stejnou dobu) u dvou jedinců projeví různě v jejich výši důchodu, a to s ohledem na příjmy získané mimo období náhradních dob. Rozdíly jsou do značné míry eliminovány velmi silnou příjmovou solidaritou danou redukčními hranicemi, kdy se příjem nad první redukční hranici započítává pouze ze 30 a nad druhou z 10 %. I přesto lze považovat tuto konstrukci za do jisté míry nerovné postavení. Může to vést i ke stavu, kdy (i přes krácení na 80 %) získává jedinec za období náhradní doby pojištění, kdy neplatí pojistné vyšší důchodové nároky než ten, kdo pojistné platí, což vede k (ne příliš žádoucí) solidaritě chudých z bohatými v rámci důchodového systému.

Řešením tohoto stavu je nahrazení institutu vyloučené doby fiktivním příjmem, který by nahradil vyměřovací základ za období náhradní doby pojištění. Tato fikce by zároveň umožnila do značné míry zprůhlednit určité typy solidarity v základním důchodovém pojištění (výdělečná činnost vs. náhradní doby pojištění). Zjednodušení by

přinesla i do situací souběhu náhradní doby pojištění a doby výdělečné činnosti, kdy mohla být pro výpočet důchodu využita suma fiktivního příjmu za náhradní dobu pojištění a skutečně dosaženého příjmu z výdělečné činnosti, což by posílilo motivaci k výdělečné činnosti i v situacích velmi nízkého příjmu či nepravidelného příjmu (např. situace osob pečujících o děti či bezmocné osoby, které si přivydělávají, ale pouze velmi omezeně).

Nastavení fiktivního příjmu pro jednotlivé náhradní (obecněji vyloučené) doby musí vycházet ze dvou hledisek:

- Neutrální či pozitivní dopad do budoucích výdajů na důchody
- Motivace k ekonomické aktivitě či zohlednění priorit reprezentovaných danou náhradní dobou pojištění

I přes zavedení fiktivního příjmu by mělo být zachováno krácení doby pojištění u náhradních dob na 80 %, a to z důvodu zvýhodnění výdělečné činnosti a posílení motivace k ekonomické aktivitě. Je ovšem nutné vyřešit situaci při souběhu výdělečné činnosti a náhradní doby z pohledu zápočtu doby pojištění (vzhledem ke změnám by se týkalo spíše u hodnocení dob z minulosti, neboť po roce 2010 bude 80 % hodnocena jako náhradní v zásadě pouze doba nezaměstnanosti a u té není výdělečná činnost možná).

U stanovení fiktivního příjmu pro náhradní doby pojištění je vhodné jako základ použít minimální mzdu, jako srovnatelný ukazatel minima pro výdělečnou činnost. S ohledem na to, že minimální mzda nemá zcela pevná pravidla pro určení výše a úpravy v čase, lze považovat za lepší její nahrazení ukazatelem ve srovnatelné výši s vazbou na důchodové pojištění. Tímto ukazatelem je všeobecný vyměřovací základ, který se pro účely důchodového pojištění stanoví každý rok na základě údajů z ČSÚ. Za základ by se použilo 40 (35) % VVZ (což zhruba odpovídá výši minimální mzdy).

Fiktivní vyměřovací základ pro dané doby pojištění by se použil pro všechny nově přiznávané důchody po účinnosti této změny (tj. i pro náhradní doby získané před účinností), čímž by se tato úprava projevila okamžitě po jejím zavedení.

Stanovení fiktivního příjmu pro účely určení OVZ s sebou nese i určitá rizika, která vyplývají z omezeného množství relevantních dat o rozsahu a struktuře náhradních dob pojištění, a to především s ohledem na budoucí důchody. Poslední data o nově přiznaných důchodech z roku 2008 ukazují, že průměrný OVZ u přímých důchodů byl 21 480 Kč, tj. zhruba úroveň VVZ za rok 2007. Ovšem u žen to bylo pouze 17 910 Kč, tj. pouze 83 % VVZ. S rozšiřováním rozhodného období lze předpokládat mírné snížení těchto průměrů. Fiktivní vyměřovací základ pro jakoukoliv náhradní dobu pojištění (zvýhodněnou oproti minimu) by tedy neměl převyšovat 80 % VVZ (tj. dvojnásobek minima).

Poznámka: Zatím je zvažováno, za které náhradní doby pojištění by byl dosazován fiktivní příjem ve výši 40 % VVZ a za které ve výši 80 % VVZ.